Euroopan parlamentti
2024-2029

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

2025/2135(INI)

30.9.2025

MIETINTÖLUONNOS

perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa vuosina 2024 ja 2025
(2025/2135(INI))

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

Esittelijä: Anna Strolenberg

SISÄLTÖ

Sivu

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS 3

PERUSTELUT 11

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS

perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa vuosina 2024 ja 2025
(2025/2135(INI))

Euroopan parlamentti, joka

– ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU),

– ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT),

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jäljempänä ’perusoikeuskirja’,

– ottaa huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön,

ottaa huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta 14. toukokuuta 2024 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1385[1],

– ottaa huomioon mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta 11. huhtikuuta 2024 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1083 (eurooppalainen medianvapaussäädös)[2],

– ottaa huomioon julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta vaatimuksilta tai väärinkäyttöön perustuvilta oikeudenkäynneiltä (”strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet”) 11. huhtikuuta 2024 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1069[3] (SLAPP-kannedirektiivi),

– ottaa huomioon yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi 16. joulukuuta 2020 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092[4] (ehdollisuusasetus),

– ottaa huomioon luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta 27. huhtikuuta 2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus)[5],

– ottaa huomioon rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin 28. marraskuuta 2008 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2008/913/YOS[6],

[1] EUVL L, 2024/1385, 24.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj.
[2] EUVL L, 2024/1083, 17.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj.
[3] EUVL L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj.
[4] EUVL L 433I, 22.12.2020, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
[5] EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj.
[6] EUVL L 328, 6.12.2008, s. 55, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/913/oj.

– ottaa huomioon 2. heinäkuuta 2008 annetun komission ehdotuksen neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (COM(2008)0426) (horisontaalinen syrjinnän vastainen direktiivi),

– ottaa huomioon rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29. kesäkuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY[7],

– ottaa huomioon hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskevan EU:n strategian 2020–2025 (COM(2020)0698), sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025 (COM(2020)0152), vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 (COM(2021)0101), EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelman 2020–2025 (COM(2020)0565), romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevan EU:n strategiakehyksen 2020–2030 (COM(2020)0620) ja komission ilmoituksen niiden päivittämisestä ja vahvistamisesta,

– ottaa huomioon strategian perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi Euroopan unionissa (COM(2020)0711) ja komission vuosikertomukset, erityisesti EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskevan kertomuksen vuodelta 2024 – Rahoitus perusoikeuksien edistämiseksi, suojelemiseksi ja täytäntöönpanemiseksi (COM(2024)0456),

– ottaa huomioon 24. heinäkuuta 2024 annetun komission tiedonannon ”Oikeusvaltiokertomus 2024 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2024)0800) ja 8. heinäkuuta 2025 annetun komission tiedonannon ”Oikeusvaltiokertomus 2025 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2025)0900) sekä siihen liitetyt 27 maakohtaista lukua,

– ottaa huomioon 7. maaliskuuta 2025 annetun komission tiedonannon ”Naisten oikeuksien edistämissuunnitelma” (COM(2025)0097), jossa hahmoteltiin pitkän aikavälin näkemys sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi,

– ottaa huomioon YK:n yleissopimukset ja sopimukset ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta, erityisesti ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen, YK:n yleisen määräaikaisarvioinnin yhteydessä annetut suositukset ja raportit sekä YK:n sopimuselinten oikeuskäytännön ja YK:n ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyt,

– ottaa huomioon vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen, jäljempänä ’vammaisyleissopimus’, jonka EU ratifioi 23. joulukuuta 2010 ja jonka osapuolia kaikki jäsenvaltiot ovat, vammaisyleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan, jonka 22 jäsenvaltiota on ratifioinut, sekä vammaisyleissopimusta koskevat yleiskommentit ja YK:n vammaisyleissopimuksen komitean päätelmät,

[7] EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2000/43/oj.

– ottaa huomioon YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman ja kestävän kehityksen tavoitteet,

– ottaa huomioon Yogyakartan periaatteet ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden soveltamisesta seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun ja sukupuolitettuihin kehon piirteisiin,

– ottaa huomioon Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston, vähemmistövaltuutetun, mediavaltuutetun ja muiden elinten suositukset ja raportit,

– ottaa huomioon yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus),

– ottaa huomioon Euroopan neuvoston ja erityisesti Venetsian komission, Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI), naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmän (Grevio), lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO), syrjimättömyyttä, monimuotoisuutta ja osallisuutta käsittelevän ohjauskomitean, parlamentaarisen yleiskokouksen, Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean ja muiden Euroopan neuvoston elinten suositukset, lausunnot, raportit ja päätöslauselmat,

– ottaa huomioon Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun julkilausumat, suositukset, raportit ja maakohtaiset vierailut, mukaan lukien hänen laatimansa 4. syyskuuta 2025 julkaistu raportti ”Externalised asylum and migration policies and human rights law”,

– ottaa huomioon Euroopan neuvoston foorumin journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi,

– ottaa huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen eli Istanbulin yleissopimuksen, jonka Euroopan unioni ratifioi 28. kesäkuuta 2023,

– ottaa huomioon Euroopan neuvoston Euroopan sosiaalisen peruskirjan,

– ottaa huomioon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja sen toimintasuunnitelman,

– ottaa huomioon EU:n perusoikeusviraston raportit, kyselyt ja lausunnot, erityisesti sen perusoikeusraportin vuodelta 2024 ja perusoikeusraportin vuodelta 2025,

– ottaa huomioon aiemmat päätöslauselmansa perusoikeuksien tilanteesta EU:ssa,

– ottaa huomioon komission oikeusvaltiokertomuksista antamansa päätöslauselmat,

– ottaa huomioon tietyistä jäsenvaltioista, kuten Kreikasta, Unkarista ja Slovakiasta, antamansa päätöslauselmat,

– ottaa huomioon 8. helmikuuta 2024 antamansa päätöslauselman hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskevan EU:n strategian 2020–2025 täytäntöönpanosta[8],

– ottaa huomioon 13. joulukuuta 2022 antamansa päätöslauselman aiheesta ”Tavoitteena yhdenvertaiset oikeudet vammaisille henkilöille”[9],

– ottaa huomioon 10. marraskuuta 2022 antamansa päätöslauselman rodullisesta oikeudenmukaisuudesta, syrjimättömyydestä ja rasismintorjunnasta EU:ssa[10],

– ottaa huomioon 8. maaliskuuta 2022 antamansa päätöslauselman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumisesta Euroopassa[11],

– ottaa huomioon 14. joulukuuta 2021 antamansa päätöslauselman suosituksista komissiolle sukupuolistuneen väkivallan torjumisesta: verkkoväkivalta[12],

– ottaa huomioon 16. syyskuuta 2021 antamansa päätöslauselman suosituksista komissiolle sukupuolistuneen väkivallan määrittelemisestä uudeksi rikollisuuden alaksi, joka mainitaan SEUT 83 artiklan 1 kohdassa[13], ja 18. tammikuuta 2024 antamansa päätöslauselman EU-rikosten luettelon laajentamisesta kattamaan vihapuheen ja viharikokset[14],

– ottaa huomioon 7. lokakuuta 2020 antamansa päätöslauselman demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevan EU:n järjestelmän perustamisesta[15],

– ottaa huomioon työjärjestyksen 55 artiklan,

– ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan mietinnön (A1-0000/2025),

A. ottaa huomioon, että useissa jäsenvaltioissa on havaittavissa demokratian taantumista;

B. toteaa, että korruptio on edelleen vakava huolenaihe;

C. ottaa huomioon, että tiedotusvälineiden vapaus on edelleen uhattuna EU:ssa, erityisesti Bulgariassa, Kreikassa, Italiassa, Unkarissa ja Slovakiassa; ottaa huomioon, että strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet (SLAPP-kanteet) uhkaavat edelleen tiedotusvälineiden vapautta;

D. ottaa huomioon, että toimittajat ja media-alan työntekijät kärsivät epävarmoista työoloista ja turvattomasta ympäristöstä;

[8] EUVL C, C/2024/6340, 7.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6340/oj.
[9] EUVL C 177, 17.5.2023, s. 13.
[10] EUVL C 161, 5.5.2023, s. 10.
[11] EUVL C 347, 9.9.2022, s. 2.
[12] EUVL C 251, 30.6.2022, s. 2.
[13] EUVL C 117, 11.3.2022, s. 88.
[14] EUVL C, C/2024/5733, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5733/oj.
[15] EUVL C 395, 29.9.2021, s. 2.

E. ottaa huomioon, että disinformaation leviäminen aiheuttaa vastakkainasettelua ja heikentää demokratiaa;

F. ottaa huomioon, että uudet teknologiat, mukaan lukien tekoälyjärjestelmät, saattavat pahentaa syrjintää ja olemassa olevaa eriarvoisuutta; katsoo, että vakoiluohjelmien ja kasvojentunnistus- ja joukkovalvontateknologioiden käyttö ovat esimerkkejä väärinkäytöksistä ja epädemokraattisista käytännöistä;

G. toteaa, että SEU-sopimuksen 2 artiklassa vahvistettujen unionin arvojen noudattaminen on perusedellytys EU:n varojen saamiselle;

H. huomauttaa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun suosittelevan, että ennen ulkoisen yhteistyön aloittamista tehtäisiin kattavia ihmisoikeusriskien arviointeja;

I. toteaa, että pyrkimyksistä keskeyttää turvapaikkahakemusten rekisteröinti on syytä olla vakavasti huolissaan; katsoo, että asianomaisten ihmisten ihmisoikeuksia on kunnioitettava, heidän suojelutarpeitaan on arvioitava ja kansainvälisen suojelun edellytykset täyttäville henkilöille on oltava tarjolla mielekkäitä suojelutoimenpiteitä;

J. ottaa huomioon, että naisiin ja hlbtiq+-henkilöihin kohdistuva sukupuolistunut väkivalta on edelleen yleistä, erityisesti moninaisia ja risteäviä syrjinnän muotoja kohtaavien osalta; katsoo, että turvallisen ja laillisen abortin epääminen on yksi sukupuolistuneen väkivallan muoto;

K. toteaa, että kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet ovat ennennäkemättömän ja entistä voimakkaamman hyökkäyksen kohteena EU:ssa; ottaa huomioon, että unionin arvoja suojeleviin ja edistäviin kansalaisyhteiskunnan organisaatioihin ja ihmisoikeuksien puolustajiin kohdistuvat hyökkäykset ovat lisääntyneet ja ovat edelleen vakava huolenaihe;

L. ottaa huomioon, että joissakin jäsenvaltioissa, kuten Kyproksessa, Ranskassa, Kreikassa, Italiassa, Maltassa, Puolassa ja Espanjassa, kansalaisyhteiskunnan organisaatioita ja ihmisoikeuksien puolustajia on joutunut syytteeseen avustettuaan pakolaisia ja maahanmuuttajia;

M. katsoo, että seuraavassa monivuotisessa rahoituskehyksessä olisi varmistettava EU:n rahoitus kansalaisyhteiskunnalle;

N. ottaa huomioon, että valtionhallinnossa ja julkisissa palveluissa, esimerkiksi poliisivoimissa, on syvään juurtunutta institutionaalista rasismia;

O. ottaa huomioon, että perusoikeusviraston kyselyiden mukaan mustat, juutalaiset, muslimit ja hlbtiq+-henkilöt EU:ssa kokevat olevansa laajalle levinneen vihan kohteena;

Keskeiset perusoikeudet

1. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita kunnioittamaan ja edistämään SEU-sopimuksen 2 artiklassa vahvistettuja EU:n arvoja;

2. kehottaa komissiota vahvistamaan perusoikeuskirjan soveltamista koskevia vuosikertomuksia;

3. korostaa tarvetta vahvistaa seuranta- ja arviointimekanismeja;

Demokratiaan kohdistuvat paineet

4. tuo uudelleen esiin tarpeen perustaa demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskeva unionin järjestelmä;

5. kehottaa jäsenvaltioita torjumaan korruptiota ja noudattamaan kaikilta osin GRECOn suosituksia;

6. ilmaisee syvän huolensa tiedotusvälineisiin ja journalismiin kohdistuvasta kasvavasta painostuksesta, poliittisesta häirinnästä ja hyökkäyksistä useissa jäsenvaltioissa sekä julkisten tiedotusvälineiden riippumattomuuden puutteesta;

7. pitää valitettavina systeemisiä laiminlyöntejä toimittajiin kohdistuvien rikosten tutkinnassa ja niitä koskevissa syytetoimissa useissa jäsenvaltioissa, kuten Maltassa, Kreikassa ja Slovakiassa;

8. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita varmistamaan toimittajien ja media-alan toimijoiden turvallisuuden ja suojelun sekä edistämään vapaita, riippumattomia ja moniarvoisia tiedotusvälineitä; kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet kaikkien SLAPP-kanteiden lopettamiseksi EU:ssa;

9. on YK:n pääsihteerin kanssa samaa mieltä siitä, että algoritmeilla ei pitäisi hallita sitä, mitä ihmiset näkevät, ja että teknologiayritysten olisi käytettävä liiketoimintamalleja, joissa osallistamista ei aseteta ihmisoikeuksien edelle;

10. kehottaa jälleen jäsenvaltioita ja erityisesti Kreikkaa, Kyprosta, Italiaa, Unkaria, Puolaa ja Espanjaa noudattamaan kaikkia Pegasus-ohjelman ja vastaavien vakoiluohjelmien käyttöä selvittävän tutkintavaliokunnan (PEGA) ja Venetsian komission suosituksia;

11. kehottaa saattamaan päätökseen EU:n liittymisen Euroopan ihmisoikeussopimukseen;

Perusoikeusloukkaukset rajoilla

12. tuomitsee jyrkästi laajalle levinneet perusoikeusloukkaukset rajoilla, myös käännytykset, joista on tulossa järjestelmällinen käytäntö useissa jäsenvaltioissa;

13. kehottaa EU:ta ja jäsenvaltioita noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita ja -sitoumuksia ja pidättymään hyväksymästä muuttoliikepolitiikkoja, jotka pahentavat eriarvoisuutta ja syrjäytymistä;

14. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita lopettamaan kansalaisjärjestöjen etsintä- ja pelastusoperaatioiden järjestelmällisen estämisen; muistuttaa, että on kiireellisesti perustettava EU:n etsintä- ja pelastustoimintarahasto, ja kehottaa EU:n toimielimiä osoittamaan asianmukaista rahoitusta tähän tarkoitukseen seuraavassa monivuotisessa rahoituskehyksessä;

15. kehottaa jäsenvaltioita noudattamaan Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun raportin suosituksia, tuomitsee jyrkästi toistuvan pakolaisten ja maahanmuuttajien vastaisen retoriikan;

16. kehottaa jäsenvaltioita panemaan muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen täytäntöön kokonaisuudessaan; on huolissaan siitä, että jotkin jäsenvaltiot eivät ole valmistautuneet täytäntöönpanon määräajasta kiinni pitämiseen erityisesti perusoikeuksia koskevien säännösten osalta;

Sukupuolistunut väkivalta, naisten oikeudet ja hlbtiq+-henkilöiden oikeudet

17. vetoaa komissioon ja jäsenvaltioihin, jotta ne toteuttaisivat kaikki tarvittavat toimenpiteet torjuakseen sukupuolten tasa-arvon ja oikeuksien vastaiset liikkeet;

18. suhtautuu myönteisesti naisten oikeuksia koskevaan EU:n etenemissuunnitelmaan ja siihen liitettyyn julistukseen tasa-arvoisen yhteiskunnan periaatteista; pitää kuitenkin valitettavana, ettei vahvoja taloudellisia sitoumuksia ole;

19. kehottaa EU:ta ja jäsenvaltioita torjumaan kaikkia sukupuolistuneen väkivallan muotoja ja puuttumaan niiden perimmäisiin syihin, mukaan lukien sukupuolistunut verkkoväkivalta; kehottaa jälleen komissiota tunnustamaan sukupuolistuneen väkivallan uudeksi EU:n rikokseksi SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan nojalla;

20. kehottaa jälleen sisällyttämään aborttioikeuden perusoikeuskirjaan; korostaa, että EU:ssa ei ole vieläkään suostumuksen puutteeseen perustuvaa määritelmää raiskaukselle;

21. kehottaa Bulgariaa, Tšekkiä, Unkaria, Liettuaa ja Slovakiaa ratifioimaan Istanbulin yleissopimuksen;

Kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat uhat

22. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita varmistamaan kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen mukanaolon ja tehokkaan osallistumisen päätöksentekoon ja edistämään näitä asioita;

23. kehottaa komissiota takaamaan, että tulevalla EU:n kansalaisyhteiskuntastrategialla tuetaan, suojellaan ja vahvistetaan kansalaisjärjestöjä ja ihmisoikeuksien puolustajia, jotka suojelevat ja edistävät EU:n arvoja, ja perustamaan EU:hun nopean toiminnan mekanismin niiden tukemiseksi;

24. tuomitsee jyrkästi solidaarisuuden jatkuvan kriminalisoinnin ja kehottaa jäsenvaltioita pidättymään siitä;

25. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita takaamaan, että ihmiset voivat käyttää oikeuttaan rauhanomaiseen kokoontumiseen, ja pidättymään esittämästä aloitteita, joilla voi olla lamaannuttava vaikutus kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksiin;

Rakenteellinen rasismi ja syrjintä

26. kehottaa jälleen jatkamaan horisontaalisen syrjinnän vastaisen direktiivin käsittelyä;

27. kehottaa komissiota esittämään kunnianhimoisia tasa-arvo- ja rasismintorjuntastrategioita;

28. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita torjumaan muukalaisvihaa, rasismia, naisvihaa, homofobiaa, transfobiaa ja muita ennakkoasenteita ja suvaitsemattomuuden, syrjinnän ja vihan muotoja, jotka kohdistuvat haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin;

29. kehottaa jäsenvaltioita, erityisesti Unkaria ja Slovakiaa, tarkistamaan hlbtiq+-henkilöitä ja sateenkaariperheitä syrjiviä lakeja ja pidättymään esittämästä aloitteita, jotka uhkaavat heikentää hlbtiq+-henkilöiden oikeuksia, mukaan lukien niin kutsutut hlbti-propagandan vastaiset lait, ja kieltämään eheytyshoidot;

30. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita puuttumaan romanien ja vammaisten henkilöiden syrjintään ja sosiaaliseen syrjäytymiseen;

Uhattuna olevat ympäristöön liittyvät, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet

31. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita varmistamaan riittävän elintason ja terveellisen ympäristön kaikille, mukaan lukien asuntojen saatavuus, laadukas koulutus, sosiaaliturva ja terveydenhuollon saatavuus;

32. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman neuvostolle ja komissiolle sekä jäsenvaltioiden hallituksille ja parlamenteille.

PERUSTELUT

Vuosina 2024 ja 2025 perusoikeuksiin on kohdistunut Euroopan unionissa yhä enemmän paineita eri suunnilta. Oikeusvaltioperiaatteeseen kohdistuvat uhat, kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventuminen, vihapuheen ja muukalaisvihamielisten narratiivien lisääntyminen, pakolaisiin ja muuttajiin kohdistuva väkivalta sekä naisten ja hlbtiq+-henkilöiden oikeuksien heikentäminen ovat osoituksia huolestuttavasta kehityssuuntauksesta. Tätä perusoikeuksien rapautumista on pahentanut edelleen olemassa oleva sosioekonominen eriarvoisuus. Samalla kun Venäjän sota Ukrainaa vastaan jatkuu, hyökkäykset Gazaa vastaan jatkuvat ja yhä useammat johtajat käyttäytyvät autokraattisesti, perusoikeuksiin kohdistuu yhä enemmän paineita. Näinä jännitteiden leimaamina aikoina on olemassa todellinen vaara, että perusoikeudet sivuutetaan poliittisella asialistalla.

Juuri epävakaina aikoina on kuitenkin ratkaisevan tärkeää palauttaa mieleen Euroopan unionin perustana olevat arvot: ihmisarvo, vapaus, demokratia, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, jotka on kaikki vahvistettu perusoikeuskirjassa ja EU:n perussopimuksissa. Näiden periaatteiden noudattaminen ei ole ainoastaan oikeudellinen velvoite EU:n toimielimille ja jäsenvaltioille, vaan tämän myötä Eurooppa on myös ainutlaatuinen poliittinen hanke, jonka ytimessä on kansalaisten hyvinvointi. EU ei saa tehdä kompromisseja, jotka vaarantavat tämän perustan. Perusoikeudet eivät ole staattisia; ne edellyttävät aktiivista edistämistä ja täytäntöönpanoa.

Kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksiin kaikkialla Euroopassa kohdistuvat hyökkäykset ovat yksi merkki siitä, että demokratia heikkenee. Rauhanomaista kokoontumista koskevan oikeuden äskettäinen rajoittaminen, erityisesti Palestiinaa kannattavien mielenosoitusten ja Pride-tapahtumien kieltäminen sekä ihmisoikeuksien puolustajien ja pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien parissa työskentelevien kansalaisjärjestöjen sorto ja kriminalisointi ovat esimerkkejä siitä, miten pahimmillaan voi käydä. Tilannetta pahentavat Yhdysvaltojen ja EU:n kansalaisyhteiskunnan organisaatioille asettamat rahoitusrajoitukset.

Esittelijä on huolissaan eurooppalaisten yhteiskuntien lisääntyvästä polarisoitumisesta ja hajanaisuudesta, joita populistiset poliittiset toimijat usein ruokkivat. Vähemmistöjen mustamaalaaminen, identiteettipolitiikan hyödyntäminen ja disinformaation levittäminen jakavat yhteisöjä ja heikentävät luottamusta. Poliitikoilla ja hallituksilla on velvollisuus ylläpitää demokraattisia normeja ja pidättyä vihaa, rasismia ja väkivaltaa lietsovasta retoriikasta.

Nopea digitaalinen muutos ja tekoäly pahentavat näitä riskejä, sillä vihapuheen ja haitallisen verkkosisällön hallitsematon leviäminen sekä vinoutuneet algoritmit ja manipuloiva suunnittelu ovat haitaksi tasa-arvolle ja kansalaistoiminnalle. Nämä uhat tulivat erityisen hyvin näkyviin Euroopan parlamentin vaalien aikaan raporttien osoittaessa, että verkossa esiintyvä vihapuhe, väkivalta ja tappouhkaukset lisääntyivät eri jäsenvaltioissa[1]. Lisäksi joidenkin maiden turvallisuuspalvelut varoittivat nuorten nopeasta radikalisoitumisesta verkossa, erityisesti äärioikeistolaisissa verkostoissa. Ulkomainen sekaantuminen vaaliprosesseihin on selkeä esimerkki siitä, miten verkkoalustoja voidaan käyttää aseena demokratian heikentämiseksi.

Tulevina vuosina unionin on uudistettava demokraattista perustaansa, vahvistettava kansalaisten osallistumista ja asetettava tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja kestävyys

[1] Etyj: ODIHR, European Parliament Elections 6–9 June 2024 – ODIHR special election assessment mission final report, Varsova, 2024, s. 15.

politiikkatoimiensa keskiöön. EU voi palauttaa luottamuksen instituutioihinsa ja pysyä uskottavana kansainvälisellä näyttämöllä ainoastaan puolustamalla oikeuksia ja edistämällä niitä aktiivisesti.

Esittelijän lähestymistapa
Esittelijä pyrkii tämän mietinnön avulla tuomaan esiin tärkeimpiä perusoikeuksien tilaan liittyviä kehityssuuntia EU:ssa vuosina 2024 ja 2025.
Valiokunta-aloitteisten mietintöjen pituus on rajallinen, minkä vuoksi priorisointi on tarpeen, mutta tiettyjen huolenaiheiden mainitsematta jättäminen ei vähennä niiden merkitystä. Tämä teksti toimii yleisluontoisena kehyksenä, jota voidaan täydentää ja jota tullaan täydentämään tarkistusten esittämisvaiheessa.

Rakenne
Mietintöluonnos on jäsennelty perusoikeuksien pääasiallisten ryhmien ympärille. Mietinnön ensimmäinen osa on yleiskatsaus tärkeimmistä perusoikeusongelmista EU:ssa, kun taas yksittäiset luvut sisältävät konkreettisia toimintaehdotuksia, jotta mietintö olisi mahdollisimman käytännönläheinen ja jäsennelty ja kannustaisi toimiin.
Tärkeimmät luvut ovat seuraavat:
Keskeiset perusoikeudet
Tämä luku sisältää yleisiä kehotuksia perusoikeuksien vaalimiseksi, mukaan lukien esimerkiksi EU:n arvojen edistäminen.
Demokratiaan kohdistuvat paineet
Tässä luvussa käsitellään taantumista useissa jäsenvaltioissa, mukaan lukien oikeuslaitoksen riippumattomuuteen kohdistuvat uhat, korkean tason korruptio, vakoiluohjelmien väärinkäyttö ja parlamentaaristen oikeuksien heikkeneminen. Siinä korostetaan myös tiedotusvälineiden vapauteen ja moniarvoisuuteen kohdistuvia riskejä, disinformaation leviämistä ja hätätilavaltuuksien väärinkäyttöä.
Rajoilla tapahtuvat perusoikeusloukkaukset
Tämä luku kattaa muun muassa käännytykset, systeemisen väkivallan ja ulkoistamispolitiikat, jotka heikentävät turvapaikan saantia ja rikkovat palauttamiskieltoa. Siinä vaaditaan vastuuvelvollisuutta ja EU:n toimia sen varmistamiseksi, että muuttoliikkeen hallinnassa kunnioitetaan ihmisarvoa.
Sukupuolistunut väkivalta, naisten oikeudet ja hlbtiq+-henkilöiden oikeudet
Tässä luvussa korostetaan, että sukupuolistunutta väkivaltaa, myös sukupuolten tasa-arvoa vastustavia liikkeitä, on torjuttava päättäväisesti. Siinä kehotetaan suojelemaan seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia, sisällyttämään aborttioikeus perusoikeuskirjaan ja vahvistamaan hlbtiq+-henkilöiden suojaa vihaa ja syrjintää vastaan.
Kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat uhat
Tässä luvussa käsitellään kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksiin liittyviä ennennäkemättömiä rajoituksia. Siinä vaaditaan kestävää EU:n rahoitusta kansalaisjärjestöille ja ihmisoikeuksien puolustajien suojelemiseen.
Rakenteellinen rasismi ja syrjintä
Tässä luvussa käsitellään systeemistä rasismia ja syrjintää. Siinä kehotetaan hyväksymään horisontaalisen syrjinnän vastainen direktiivi, vahvistamaan tasa-arvostrategioita ja panemaan täytäntöön syrjinnän vastaista EU:n lainsäädäntöä.
Uhattuna olevat ympäristöön liittyvät, sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset oikeudet
Tässä luvussa käsitellään köyhyyden lisääntymistä, asuntomarkkinoilta syrjäytymistä ja asunnottomuutta perusoikeuksiin liittyvinä huolenaiheina. Siinä korostetaan oikeutta kestävään ympäristöön ja peräänkuulutetaan oikeudenmukaista siirtymää.